

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlul de manuscris

CZU: 341.231.14-053.2

ZAHARIA VIRGINIA

**PROTECȚIA SPECIALĂ A COPIILOR ÎN
DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR**

**SPECIALITATEA: 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL ȘI
EUROPEAN PUBLIC**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Universității de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Departamentul Drept Internațional și European.

Conducător științific:

BURIAN Alexandru, doctor habilitat în drept, profesor universitar,
specialitatea: 552.08 – Drept internațional și european public

Referenți oficiali:

FUEREĂ Augustin, doctor în drept, profesor universitar, (România)
CHIRTOACA Natalia, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

BALAN Oleg, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
DORUL Olga, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar
ARHILIUC Victoria, doctor habilitat în drept, profesor cercetător
CAUIA Alexandru, doctor în drept, conferențiar universitar
CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina, doctor în drept, conferențiar universitar
AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar
MILICENCO Stela, doctor în sociologie, conferențiar universitar

Suținerea tezei va avea loc la „09” septembrie 2016, ora 09⁰⁰ în ședința Consiliului științific specializat D30.552.08-03 din cadrul Universității de Stat din Moldova, pe adresa: str. Al. Mateevici, nr.60, bloc IV, sala 222, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD 2009.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și la pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la „08” august 2016

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat:

DORUL Olga, doctor în drept, conferențiar universitar _____

Conducător științific:

BURIAN Alexandru, doctor habilitat în drept, profesor universitar _____

Autor:

ZAHARIA Virginia _____

© Zaharia Virginia, 2016

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Dreptul la viață este un drept natural fundamental al omului. Acesta este consfințit în tratatele internaționale în materia drepturilor omului, având caracter absolut ce nu poate fi suspendat sau limitat în situații excepționale sau în caz de conflict armat. Totodată, anume în situațiile de tensiuni interne și conflicte armate contemporane sunt comise atrocități ce subminează acest drept fundamental și deseori victimele acestor încălcări devin cele mai vulnerabile părți ale populației statelor.

După ororile provocate de cel de-al doilea Război Mondial, când numărul copiilor, începând cu sugacii, asasinați până la vârsta de 16 ani de către naziști era apreciat la 1.000.000. [22, p. 124], lumea a aflat care sunt consecințele marilor conflagrații asupra copiilor, precum și a devenit conștientă de necesitatea de a-i proteja de ceea ce este cel mai rău. Cert este faptul că războiul afectează de asemenea, iar uneori doar copiii.

Astăzi se intensifică cazurile de atragere a copiilor în conflictele armate. Cauzele sunt cele mai variate:

- situația economică precară a beligeranților,
- relațiile tensionate ale copiilor cu membrii familiei sau cu forțele guvernamentale,
- modificarea caracterului conflictelor armate,
- progresul tehnico-științific,
- accesul liber la armament,
- durata conflictelor militare,
- necesitatea de a recupera pierderile din rândul forțelor armate.

Prin urmare, copiii devin nu doar victime, ci și instrumente în acțiunile de luptă. Suferințele lor capătă forme diferite atât în cadrul conflictului armat, precum și în rezultatul lor. Copiii sunt omorâți, mutilați, devin orfani, sunt răpiți, lipsiți de educație și asistență medicală, la fel sunt obligați să suporte traume și șocuri emoționale. Forțați să părăsească căminele, copiii strămutați devin deosebit de vulnerabili.

Fetele se supun unui risc suplimentar, exploatării și violenței sexuale. Toate aceste categorii de copii sunt victime ale conflictului internațional; toate categoriile merită atenție și protecție din partea comunității internaționale.

Această necesitate are la bază următoarele rațiuni: *primo*, copiii sunt mai puțin pregătiți pentru adaptarea sau reacționarea la o situație de conflict; *secundo*, copiii sunt cel mai puțin vinovați pentru izbucnirea conflictului armat, însă totodată anume ei sunt cei care se supun disproporționat

încercărilor dificile pe care le antrenează orice conflict armat; *tertio*, copiii întruchipează speranțele și viitorul oricărei societăți, fiind nimiciți, ca consecință, va fi nimicită însăși societatea din care fac parte copiii – victime; *quatro*, lipsa gradului de conștientizare a consecințelor implicării copiilor în ostilități.

În lumea întreagă copiii sunt recrutați de către forțele armate sau grupările armate din opoziție și exploatați în calitate de combatanți. Fiind ușor manipulați, copiii sunt uneori impuși să comită crime grave, inclusiv violarea și omorârea persoanelor civile, folosind în acest scop arme de foc. Unii sunt impuși să-și omoare chiar membrii familiilor sau alți soldați copii. Alții sunt folosiți în calitate de bucătari, paznici, curieri, spioni, precum și sclavi sexuali.

În Primul Război Mondial victimele din rândurile populației civile constituiau 5% din numărul total de victime. În cel de-al Doilea Război Mondial această cifră s-a majorat la 48%. Astăzi 90% din victimele conflictelor armate din întreaga lume revin populației civile, un număr considerabil din care îl constituie copiii, și deși copiii sunt cei mai puțin vinovați de declanșarea conflictelor armate, ei cel mai mult suferă pe urma lor. În sufletele copiilor care se ciocnesc cu violența și omorurile, strămutarea sau pierderea oamenilor dragi, frica și ura lasă urme adânci.

În timpul de față majoritatea conflictelor armate sunt fără caracter internațional, însă în cadrul lor au loc numeroase încălcări de drept internațional umanitar, care după gradul de pericol social pe care îl prezintă nu cedează acțiunilor calificate drept „încălcări grave” și sunt considerate infracțiuni de război. Societatea internațională nu poate tolera situația că aceste fapte ilicite rămân nepedepsite. Prin urmare, în doctrina dreptului internațional a apărut necesitatea răspândirii mecanismului de contracarare a încălcărilor serioase și pentru conflictele armate. [58]

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Problema de bază în materie o constituie aspectele realizării răspunderii care survine pentru cei care încalcă interdicția utilizării copiilor în conflictele armate: pentru cei ce recrutează, precum și pentru statele care admit această încălcare.

Din păcate, practica demonstrează că deseori săvârșirea acestei infracțiuni rămâne nepedepsită. Or, la săvârșirea infracțiunii participă mai multe persoane, însă sunt pedepsite unități. În această ordine de idei, argumentând teza că atragerea la răspunderea internațională a persoanelor vinovate de implicarea copiilor în ostilități este o problemă stringentă sesizată de actorii internaționali, pe parcursul lucrării vom atrage atenție sporită celor două cauze din zilele noastre și anume a lui Thomas Lubanga Dyilo (Republica Democrată Congo) și Charles Taylor (Liberia), care au fost deferiți justiției pentru recrutarea copiilor soldați. Procesele ce au avut loc au avut menirea de

a preciza definiția și elementele constitutive ale acestei infracțiuni și au finalizat prin condamnarea persoanelor pentru mai multe infracțiuni, inclusiv pentru atragerea copiilor în ostilități.

Problema respectivă a căpătat dimensiuni considerabile pe măsura dezvoltării politicii mondiale și relațiilor internaționale. Azi putem constata acel fapt că necătând la codificările multiple realizate în materia protecției generale și speciale a copilului în situația conflictelor armate, copilul rămâne a fi victima extrem de vulnerabilă.

Pe acest fundal, în contrast puternic cu aspirațiile societății internaționale legate de progresul considerabil atins în materia realizării agendei de lucru a statelor și organizațiilor internaționale preocupate de subiectul tratat, este faptul că în continuare au loc încălcări serioase, ce aduc atingere copiilor în situație de conflict armat.

Conform datelor prezentate de Organizația Națiunilor Unite, începând cu anul 1987 în diferite conflicte armate au decedat circa 2 milioane femei și copii, ce au constituit practic 90% din numărul total al răniților și decedaților în conflictele armate contemporane, iar în jur de 6 milioane de femei și copii au primit răni grave și traume irecuperabile. [58]

În fiecare an între 8 000 și 10 000 copii sunt mutilați sau omorâți de minele terestre. Mai mult de un milion copii au devenit orfani sau au fost separați de familiile lor de către un război. În jur de 300 000 copii au fost înrolați în circa 20 conflicte armate. [9]

Ținem să menționăm că tema cercetată este una actuală inclusiv pentru statul nostru, or, actualmente, migrația ilegală, ca fenomen, este caracteristică pentru Republica Moldova și este realizată în următoarele scopuri: utilizarea muncii forțate sau ținerea angajaților în stare de sclavie, exploatare sexuală, folosirea persoanei în industria pornografică, implicarea migranților în conflicte armate, antrenarea persoanei în activitatea criminală. Adopțiile internaționale ilicite pot fi efectuate și în unul din scopurile enumerate anterior. [4, p. 51]

Deși nu se cunosc în prezent cazuri de atragere a copiilor din Republica Moldova în conflictele armate, cu excepția conflictului de pe Nistru din anul 1992, statul nostru are obligația generală de a proteja copiii și această obligație se materializează inclusiv prin asigurarea cadrului normativ efectiv în materia protecției copiilor de efectul ostilităților.

Prin urmare, actualitatea temei ”Protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar” este condiționată de realitățile vieții contemporane, și implicit, de importanța studierii problemelor principale ce se ivesc în urma impactului conflictelor armate asupra copiilor.

Scopul și obiectivele lucrării. Reieșind din actualitatea și importanța prezentului studiu, ne propunem cercetarea aprofundată și multiaspectuală a conținutului protecției speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar, fapt ce va contribui la argumentarea științifică a instituției protecției

juridice a copilului în dreptul internațional umanitar. De asemenea, fixăm sarcina de a determina sancțiunile stabilite pentru recrutarea copiilor existente la moment, precum și elaborarea recomandărilor practice pentru interzicerea recrutării prin înaintarea sancțiunilor concrete.

În vederea atingerii scopurilor propuse, fixăm următoarele obiective:

- definirea copilului prin prisma reglementărilor de drept internațional umanitar;
- analiza instrumentelor juridice naționale și internaționale care reglementează situația copiilor afectați de conflictele armate.
- determinarea conținutului protecției generale și protecției speciale a copiilor în ostilități;
- reflectarea și evaluarea practicilor recrutării copiilor în conflictele armate, precum și examinarea premiselor ce determină recrutarea copiilor soldați;
- analiza statutului juridic al copilului soldat;
- analiza măsurilor privind interzicerea și reprimarea implicării sub orice formă a copiilor în conflictele armate, inclusiv analiza sancțiunilor de drept internațional și național în materia recrutării copiilor în război, precum și cercetarea mecanismelor de aplicare a acestor sancțiuni, evaluarea eficacității lor.

Metodologia cercetării științifice. Suportul metodologic și teoretico-științific al lucrării rezidă în cercetarea problemei științifice prin aplicarea metodelor: istorică, comparativă, logică (sinteza, analiza deductivă, inductivă, analitică, generalizare, specificare), sistemică.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării o constituie abordarea interramurală și interdisciplinară a conceptelor: copil, recrutare, protecția generală a victimelor conflictelor armate, protecția specială a copiilor în conflictele armate.

Problema științifică importantă soluționată constă în cercetarea multidimensională prin prezentarea completă și obiectivă, în premieră, a determinării conținutului instituției protecției speciale a copilului în cadrul dreptului internațional umanitar, evidențierea necesității reglementării exprese a situațiilor întâlnite în conflictele armate contemporane în care copilul necesită protecție suplimentară, pentru elaborarea și înaintarea recomandărilor concrete, fapt care permite clarificarea pentru teoreticieni și practicieni din domeniul dreptului internațional a numeroaselor acte normative cu un conținut, deseori, confuz și contradictoriu în vederea interpretării, aplicării și cercetării corecte a conceptelor tratate în teză.

Semnificația teoretică rezultă din concluziile obținute la finele studiului asupra formelor și conținutului protecției juridice a copilului în conflictele armate contemporane.

Lucrarea aduce un aport considerabil la dezvoltarea materiei protecției juridice a copilului în conflictele armate contemporane în calitatea sa de instituție de drept internațional umanitar.

Totodată, rezultatele cercetării au un caracter aplicativ pentru specialiștii preocupați de protecția specială a copilului în cadrul dreptului internațional umanitar.

În teza de doctorat sunt evidențiate problemele actuale de implicare a copiilor în conflictele armate și sunt făcute generalizări teoretice și practice cu referire la dificultățile iscate în procesul de reglementare a acestui fenomen la nivel național, regional și mondial.

Teza de doctorat a fost elaborată având la bază suportul teoretico-științific pe care l-au constituit lucrările științifice a autorilor din Republica Moldova (Balan O. [1], Ciugureanu-Mihăițu C. [7], Rusu L. [33], Țarălungă V. [40], Cauia A. [6], Mocanu E. [25], Șova L. [37], Bodean M. [4], Cușmir L. [12]); România (Oprea I. [27], Panfil C.-G. [27], Radu R. [276], Zăstroiu V. [27], Diaconescu Gh. [13], Mazilu D. [23], Cloșca I. [8], Dianu T. [14], Bernadac C. [3]); Federația Rusă (Гунько О. [53], Котляров И. [54]); Belarusia (Старовойтов О. [56], Шакуро Е. [58], Робул А. [55]); Franța (Mermet J. [24], Fin E. [16], Torrelli M. [39], Tapa B. G. [38]); Statele Unite ale Americii (Wessels M. [42], Gutman R. [18]); Marea Britanie (Henckaerts J.-M. [20], Doswald-Beck L. [20]) etc., ce conțin informații despre premisele care determină recrutarea copiilor soldați, statutul juridic al copilului soldat, protecția generală și specială a copiilor în ostilități. Autorii menționați au analizat în linii generale instituția protecției drepturilor copilului. Totodată, cu referire la subiectul protecției copilului în conflictele armate autorii s-au limitat la enumerarea prevederilor actelor normative în vigoare. Prezenta lucrare vine cu o analiză deductivă a instituției indicate.

Suportul normativ, l-a constituit, în special, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, 1989 [11]; Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenția privind drepturile copilului din 1989 [28] etc., precum și: Carta Africană a Drepturilor și Bunăstării Copilului, 1990 [5]; Statutul Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie, 1993 [35]; Statutul Tribunalului Internațional pentru Rwanda, 1994 [36]; Statutul Curții Penale Internaționale, 1998 [34]. Suplimentar, pentru trasarea concluziilor pertinente la Capitolul 3, am făcut apel la practica judiciară a instanțelor jurisdicționale internaționale.

Prezenta teza de doctorat reprezintă o abordare interdisciplinară, complexă a problemelor teoretice și practice a instituției interramurale protecția copilului în conflictele armate. În acest sens, în expunerea materiei, am ținut cont de conținutul altor ramuri de drept ce conțin reglementări pertinente: protecția internațională a drepturilor omului, dreptul refugiaților, dreptul internațional penal, etc.

Valoarea aplicativă a lucrării este determinată de relevanța recomandărilor formulate în teză. Cercetările efectuate constituie o contribuție la dezvoltarea fundamentelor teoretice, fiind destinată studenților, masteranzilor, doctoranzilor, dar și cadrelor didactice atât în cadrul instituțiilor

de învățământ cu auditoriu civil, precum și de instituțiile cu profil militar. Evident, studiul poate fi util practicienilor în momentul în care aceștia sunt preocupați de rezultatele investigațiilor științifice în materia protecției internaționale speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar.

Lucrarea își propune să constituie o contribuție reală la dezvoltarea și organizarea unui sistem de control efectiv asupra utilizării copiilor în conflictele armate. De asemenea, valoarea practică este determinată de posibilitatea implementării recomandărilor ce vizează oportunitățile de consolidare a normelor juridice internaționale în sfera protecției speciale a copilului în conflictele armate contemporane.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. a fost realizat un studiu amplu al literaturii de specialitate și al actelor normative internaționale în materia protecției copiilor în conflictele armate întru a facilita înțelegerea locului respectivei instituții interramurale în sistemul dreptului internațional penal, dreptului internațional al drepturilor omului și dreptului internațional umanitar;
2. a fost fundamentat teoretic și practic conceptul de protecție specială a copiilor în dreptul internațional umanitar;
3. a fost făcută o analiză comparativă a prevederilor legislative ale diferitor state pe marginea subiectului tratat în prezenta lucrare;
4. au fost analizate profund condițiile angajării răspunderii internaționale pentru implicarea copiilor în ostilități;
5. rezultatele cercetării pot servi la dezvoltarea doctrinei autohtone în materia dreptului internațional public, dreptului internațional penal și dreptului internațional umanitar.

Implementarea rezultatelor științifice se înscrie prin excelență în direcțiile de cercetare a Departamentului Drept Internațional și European a Universității de Stat din Moldova, contribuind deja la îmbunătățirea curriculumului la disciplina drept internațional umanitar.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Internațional și European al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, fiind analizată și propusă spre susținere în cadrul Seminarului Științific de Profil 552.08 – drept internațional și european public la data de 18 iunie 2015. Aspectele principale supuse cercetării au fost diseminate în publicații și prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele cercetărilor au fost reflectate în 17 publicații științifice (7,46 c.a.) ale autoarei, publicate în reviste de specialitate și în culegeri ale conferințelor științifice naționale și internaționale, precum și în elaborarea lucrărilor metodice.

Volumul și structura tezei include 171 pagini concretizate în: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 149 de titluri, 6 anexe.

Cuvintele-cheie: copil, protecția internațională, conflict armat, combatant, victimă a conflictului armat, recrutare, infrațiune internațională, răspundere internațională.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reflectă actualitatea și importanța problemei abordate, a obiectului de cercetare, determină scopul și obiectivele principale ale tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată în domeniu, suportul metodologic și teoretico-științific a tezei, suportul normativ, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, importanța teoretică a studiului, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, intitulat **”Reglementări normative și reflecții doctrinare privind protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar”** conține o analiză a situației în domeniul tezei. În acest sens, ne-am propus să realizăm o investigație completă și detaliată a instituției protecției copiilor în dreptul internațional umanitar [51, p. 408-412] în plan doctrinar, precum și în plan normativ, analizând profund materialele științifice și actele juridice internaționale și naționale la tema tezei propuse spre susținere.

Astfel, primul capitol al lucrării prezintă, printre altele, o compilație a informațiilor privind dezvoltarea cadrului normativ ce direcționează acțiunea internațională în materia protecției copiilor afectați de conflictele armate. La fel, în limitele cercetărilor desfășurate ne-am propus analiza noțiunilor-cheie ale prezentei lucrări și anume: definirea copilului potrivit actelor normative internaționale, precum și abordări terminologice specifice. Totodată, pornind de la caracterul eterogen al conflictelor armate contemporane, am elucidat principalele categorii cunoscute astăzi. În același timp, fiind conștienți de faptul că analiza naturii juridice ale conflictelor armate constituie obiectul unui studiu separat, am examinat cele mai expresive situații întru demonstrarea tezelor propuse în contextul protecției speciale a copiilor.

Concluzii la Capitolul 1: Dreptul internațional public prezintă ca norme imperative interdicția de a recurge la forță sau amenințarea cu forță în relațiile internaționale, egalitatea suverană a statelor, protecția internațională a drepturilor omului, dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, *pacta sunt servanda*, legile și obiceiurile războiului, interzicerea poluării mediului ambiant etc.

După cum se poate observa, normele cu caracter umanitar, printre care se înscrie și Convenția cu privire la drepturile copilului, 1989 [11], sunt considerate, alături de principiile fundamentale ale dreptului internațional, drept norme imperative. Ultimul deceniu a devenit teatru pentru numeroasele evoluții în materia implicării, dar și a protecției copiilor în perioada ostilităților.

În acest sens, statele sesizând pericolul pe care-l prezintă impactul conflictelor armate asupra viitoarelor generații s-au unit întru crearea unui răspuns categoric situațiilor din viața internațională și, în special, luarea unei atitudini prompte vis-a-vis de subiecții ce săvârșesc asemenea infracțiuni [43, p. 222-225].

Instituția protecției internaționale a drepturilor copilului în calitatea sa de ansamblu de norme de drept internațional ce reglementează conduita subiecților de drept internațional în vederea asigurării și protecției drepturilor copiilor în toate sferele vieții a început să se contureze după cel de-al II-lea Război Mondial.

Sistemul contemporan de protecție a drepturilor copilului, în calitate de parte componentă a protecției internaționale a drepturilor omului, a fost format în cadrul Organizației Națiunilor Unite, al cărui principiu fundamental a devenit proclamarea respectării drepturilor și libertăților omului fără careva discriminare [57].

Cadrul normativ în materia protecției copiilor afectați de conflicte armate este unul tradițional, fiind exprimat de surse convenționale, surse subsidiare, iar cutumei revenindu-i rolul de a suplini lacunele existente. Totodată, este necesar să remarcăm rolul activ al Consiliului de Securitate a ONU care contribuie efectiv la sporirea gradului de protecție a copiilor. În acest sens Consiliul de Securitate a elaborat o serie de rezoluții ce au culminat cu Rezoluția 1612 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind copiii și conflictele armate, adoptată la 26 iulie 2005 [32].

Soluționarea noilor probleme în sfera protecției drepturilor copiilor trebuie făcută în contextul modificărilor trăsăturilor caracteristice ale conflictului armat și efectelor sale asupra copiilor. Or, pentru a asigura o protecție eficientă a copiilor în conflictele armate, dreptul internațional trebuie să fie capabil să răspundă la natura schimbătoare a conflictelor armate contemporane. [41, p. 809]

În ultimii ani conflictele armate dau dovadă de o schimbare a strategiei militare. Astfel, dacă în perioada Războiului Rece și primii ani ce au urmat s-a discutat despre conflicte clasice în care două armate erau puse față în față, în ultimul deceniu, structura operațional-acțională pe care au îmbrăcat-o dispozitivele de acțiune, în special pentru forțele terestre, a determinat diversificarea tacticilor. Fiecareia dintre tipurile de forțe – forțe luptătoare, forțe de sprijin/suținere al/a luptei și

forțe de sprijin logistic – îi corespunde un tip de tactică: tactica forțelor luptătoare (tactica armelor întrunite), tactica forțelor de sprijin și tactica logisticii trupelor. [26]

Arta militară nu a rămas în afara evenimentelor și fenomenelor ce au determinat evoluția omenirii după sfârșitul Războiului Rece, ci s-a adaptat continuu.

Globalizarea este unul dintre fenomenele ce au influențat arta militară, prin modificarea treptată a naturii războiului. Lupta armată a rămas forma organizată de practicare a violenței, însă ea include acum o componentă civilă importantă, se urmăresc obiective cu impact psihologic maxim, sunt evitate victimele și distrugerile inutile. Principiile clasice ale luptei armate nu s-au schimbat radical, ci au căpătat noi valențe, noi completări ce ilustrează fizionomia și natura conflictelor contemporane. [17, p.55]

Revoluția în domeniul militar, ce este influențată la rândul său de globalizare, are, de asemenea, impact direct asupra artei militare. Problema fundamentală este aceea că nici o forță militară nu își poate permite să fie statică din punct de vedere al naturii sale și al capabilităților. Tehnologiile militare și cele corelate se modernizează permanent, iar capabilitățile și echipamentele devin învechite. De aceea, pentru a rămâne credibile și eficiente, forțele militare trebuie să treacă periodic printr-o perioadă de transformare, atât în ceea ce privește tehnica și capabilitățile, cât și în ceea ce privește conceptele, doctrinele și strategiile. Toate aceste adaptări și transformări ne conduc la ideea că, în viitorul apropiat, acțiunile militare vor avea loc, probabil, într-un spațiu de luptă fluid, multidimensional. Principalele caracteristici vor fi: acțiunile asimetrice, mobilitatea, dispersabilitatea, descentralizarea, manevrabilitatea, flexibilitatea, folosirea unei game largi de acțiuni de luptă aeriene, terestre, navale, spațiale, informaționale, psihologice și speciale, duse simultan la nivel strategic, operativ și tactic, continuu și într-un ritm susținut, urmărindu-se lovirea decisivă a punctelor decisive ale inamicului și obținerea imediată a victoriei prin înfrângerea lui psihică și fizică. [17, p.56]

În aceste condiții crește riscul afectării copiilor de consecințele conflictelor armate deoarece majoritatea conflictelor armate interne sunt purtate în regiuni tribale și ca rezultat orice persoană din afara unui grup particular este privită ca dușman. [41, p. 809]

Capitolul 2 ”**Protecția specială și garantarea drepturilor copiilor antrenați în conflictele armate**” prezintă nucleul subiectului propus spre cercetare științifică, în mod detaliat, fiind concentrate momente descriptive ale instituției protecției drepturilor copilului în dreptul internațional umanitar cum sunt: conținutul protecției juridice internaționale speciale a copiilor în conflictele armate [46, p. 218-220], aprecierea juridică a recrutării copiilor [52, p. 23-26], statutul juridic al copilului soldat.

Prin modul în care este prezentat materialul doctrinar și convențional la acest capitol nu am realizat decât o abordare logică, pornind de la informația cunoscută la capitolul 1 spre detalizarea sa pentru a crea o viziune echilibrată asupra instituției precăutate. În această ordine de idei, am elucidat conținutul juridic al protecției generale, precum și a protecției speciale a copilului în dreptul internațional umanitar, am determinat vârsta minimă de la care copilul poate fi antrenat în ostilități, au fost precăutate situațiile particulare ale copilului refugiat și copilului prizonier de război etc.

Concluzii la capitolul 2: Recrutarea copiilor există încă din antichitate, dar a început să fie privită ca factor negativ abia la sfârșitul secolului XX ca rezultat al schimbării caracterului și metodelor de purtare a conflictelor armate [47, p. 157-162].

Copiii au început să participe direct la ostilități, au fost învățați să folosească armele și explozivele. În prezent, în conflictele armate sunt atrași circa 250 000 copii. Doar în ultimii zece ani aproximativ 2 milioane copii au fost omorâți în timpul conflictelor armate și 6 milioane copii au fost mutilați. [21]

Drepturile copiilor în conflictele armate pot fi mai eficient realizate odată cu satisfacerea următoarelor condiții: drepturile sunt cuprinse în actele normative internaționale cu caracter regional și universal, precum și în tratatele internaționale locale; drepturile sunt reflectate și strict determinate în legislația națională și au mecanisme efective de aplicare și executare; drepturilor respective le corespund toate celelalte elemente componente ale instituției protecției drepturilor copilului în război (obligațiile altor subiecți, garanțiile etc.); drepturile sunt reflectate în legi prin posibilitatea prestabilită de alegere dintre multitudinea mijloacelor rezultative de protecție.

Capitolul 3 **”Răspunderea juridică pentru implicarea copiilor în conflictele armate”** încununează abordarea de la general spre particular a instituției protecției speciale a copilului în dreptul internațional umanitar.

Astfel, aici am analizat subiectul recrutării copiilor-combatanți în calitate de crimă internațională de război, am analizat condițiile angajării răspunderii internaționale pentru implicarea copiilor în conflictele armate [44, p. 37-39] și am evaluat aportul mecanismelor de control în aplicarea răspunderii privind copiii în conflictele armate [49, p. 43-46].

Deși practica statelor de atragere la răspundere pentru implicarea copiilor în ostilități în prezent este extrem de neînsemnată, constatăm că primii pași substanțiali în această direcție au fost deja făcuți, în special, de către Curtea Penală Internațională [48, p. 113-115].

Concluzii la capitolul 3: Efortul consolidat al subiecților de drept internaționali și al actorilor nonstatali a permis să fie elaborat cadrul normativ în materia răspunderii internaționale penale pentru implicarea copiilor în ostilități. Acest fapt a permis să fie degajată deja o jurisprudență

uniformă în materie. Cu toate acestea, este în continuare dificil să conturăm condițiile răspunderii statelor care tolerează practicile de implicare a copiilor în ostilități, aceasta datorându-se raționamentelor de ordin politic.

Utilizarea copiilor soldați este o problemă globală, dar cu cele mai puternice interferențe la nivel local. Acest fapt implică o combinație de strategii care urmează să fie aplicate pe diferite nivele (de la mondial, la local) pentru a răspunde provocărilor noi ce apar în materia protecției internaționale a copiilor de efectele nefaste ale conflictelor armate.

Acțiunile întreprinse de guvernele naționale, statele străine, organizațiile internaționale și organizațiile neguvernamentale sunt un început admirabil, dar, din păcate, nu au oferit instrumentele necesare pentru soluționarea problemei utilizării copiilor soldați în conflictele armate contemporane. Prin urmare, astăzi societatea internațională este îndreptățită să aplice strategii combinate, centralizate și descentralizate pentru a răspunde efectiv noilor provocări la acest capitol.

Comitetul Internațional al Crucii Roșii, care acționează în favoarea victimelor conflictelor armate a fost întotdeauna sensibil la soarta copiilor pe timp de război. Începând cu Primul Război Mondial, în special, Comitetul a depus efortul maxim pentru a limita suferințele copiilor contribuind, pe de o parte, la codificarea protecției lor juridice, pe de altă parte – prin acționarea în țările afectate de conflictele armate.

În materia protecției copiilor combatanți, comunitatea internațională își propune drept scop primordial adoptarea măsurilor care ar fundamenta capacitatea colectivităților locale să minimizeze sau să prevină folosirea copiilor soldați. De exemplu, statele trebuie să implementeze în ordinea juridică națională standardele naționale și internaționale care reglementează vârsta minimă de recrutare [50, p. 80-83].

Organizațiile neguvernamentale, grupurile religioase și societatea civilă pot juca roluri importante în stabilirea cadrului moral, care ar caracteriza participarea copiilor la conflictele armate ca fiind inacceptabilă.

O altă măsură preventivă este documentarea activă și timpurie a copiilor neacompaniați în zonele de ședere a refugiaților sau persoanelor deplasate.

Concluziile generale și recomandările prezentate în lucrare dezvăluie gradul evoluat al studiului și tendința de individualizare în cercetările teoretice de acest sens, cât și de formare a unor piloni utili pentru specialiștii practicieni. Analiza și sintetizarea doctrinei, a actelor normative naționale și internaționale a permis trasarea raționamentelor finale de generalitate în baza cercetărilor efectuate per ansamblu și prezentarea unor propuneri concrete, inclusiv *de lege ferenda* relevante studiului efectuat.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Studierea, analiza și generalizarea materialului expus în prezenta investigație științifică permit formularea unui spectru larg de concluzii generale, concluzii care, în viziunea noastră, urmează să determine, la maximum, aplicabilitatea practică a ideilor expuse pe parcurs.

Investigațiile efectuate în cadrul prezentei lucrări au pus în lumină actualitatea și importanța temei de cercetare.

Ajunși la finalul acestui studiu, considerăm că scopul urmărit de noi a fost atins, iar obiectivele propuse au fost elucidate.

În rezultatul studiului complex asupra doctrinei, legislației naționale și internaționale în materia protecției speciale a copilului în dreptul internațional umanitar, fapt ce ne-a ajutat în conturarea cu claritate a problemei științifice importante soluționate în teză, ne exprimăm regretul privind lipsa unei definiții al beneficiarului protecției internaționale speciale în dreptul internațional umanitar – copilul.

Pe parcursul studiului am prezentat multiple definiții ale copilului, după cum sunt acestea prezentate în actele internaționale, dar și în doctrină.

Considerăm, că definiția ce merită a fi reținută este cea propusă de Convenția cu privire la drepturile copilului din 1989: ” *prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabila copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă*” [11]. Or, anume convenția citată și Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenția privind drepturile copilului din 1989 [28] pot fi invocate în calitate de *lex specialis* în materia protecției internaționale a copiilor.

Protecția specială a copiilor afectați de un conflict armat este o normă, la origini, cutumiară de drept internațional umanitar. La momentul de față, însă, există un șir de acte internaționale cu sau fără caracter normativ obligatoriu care o consfințesc.

Tratatele fundamentale în materia protecției copilului în ostilități și regulile de drept internațional ce protejează copiii în conflictele armate [45, p. 141-147] rezultă din prevederile Convențiilor de la Geneva din 1949 [10], Protocolul adițional I din 1977 la Convențiile de la Geneva [29], Protocolul adițional II din 1977 la Convențiile de la Geneva [30], Convenția cu privire la drepturile copilului din 1989 [11] și Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenția privind drepturile copilului din 1989 [28].

În urma analizei actelor în materie, putem afirma cu certitudine că la momentul de față există un stimul colosal pentru implementarea în teren a standardelor și normelor internaționale în materia

protecției drepturilor omului. Este necesar să păstrăm acest impuls pentru consolidarea succeselor obținute anterior și pentru asigurarea unui progres în continuare a eforturilor comunității internaționale în materia protecției copiilor de consecințele nefaste ale conflictelor armate.

Chintesența protecției generale și protecției speciale a copiilor în ostilități poate fi prezentată în următorul conținut:

1. Copiilor trebuie să le fie garantate drepturile fundamentale în perioada conflictelor armate:
 - Este interzisă împiedicarea trecerii libere a produselor alimentare de primă necesitate, hainelor și medicamentelor destinate copiilor sub vârsta de 15 ani, lăuzelor sau mamelor cu copii sugari, precum și mamelor cu copii mai mici de 7 ani;
 - Va fi acordată prioritate copiilor în distribuirea ajutoarelor umanitare;
 - Este interzisă provocarea foametei în rândul civililor în calitate de metodă de luptă;
 - Este interzis atacul obiectelor indispensabile supraviețuirii populației civile (rezerve de produse alimentare, surse de apă, spitale etc.)
 - Copiilor și altor grupuri vulnerabile trebuie să le fie acordată prioritate în timpul evacuării din zonele de conflict; precum și accesul la asistența medicală necesară.
2. Copiii trebuie protejați contra violenței în perioada conflictelor armate:
 - Persoanele civile întotdeauna trebuie să fie distinse de combatanți și nu trebuie să devină țintă a atacurilor;
 - Copiilor, în calitate de parte a grupului vulnerabil, ce include femei însărcinate, lăuze, bolnavi și persoane în vârstă etc. trebuie să le fie acordat un respect special și protecție contra abuzurilor de orice natură;
 - Anumite mijloace de război sunt interzise – arme chimice, arme biologice, laserul de luptă, minele antipersonal etc.;
 - Este interzisă violența sexuală;
 - Strămutarea forțată a populației civile este interzisă, inclusiv așa-numita ”purificare etnică”;
 - Nimeni nu va deveni subiectul torturii fizice și psihice, pedepselor corporale sau tratamentelor inumane ori degradante;
 - Copiii cu vârsta de până la 15 ani nu vor fi recrutați de forțele armate și nu li se va permite participarea la ostilități;
 - Dacă copiii au fost recrutați în mod ilegal sau utilizați în ostilități, ei trebuie să fie demobilizați și să le fie asigurat accesul la asistența necesară pentru recuperarea lor fizică și psihologică, precum și reintegrarea lor socială;

- Este interzisă aplicarea pedepsei capitale față de persoanele care la momentul săvârșirii infracțiunilor internaționale aveau mai puțin de 18 ani.
3. Copiii capturați sau separați de familiile lor în perioada conflictelor armate sunt în drept să primească protecție specială și asistență.
- Părțile beligerante sunt obligate, în măsura posibilului, să păstreze membrii familiei împreună în cadrul internării.
 - Dacă copiii arestați, deținuți sau internați nu pot fi lăsați să stea împreună cu membrii familiilor lor, atunci ei vor fi ținuti separat de adulți; precum și se va păstra separarea pe gen;
 - Femeile gravide și lăuzele, precum și copiii cu vârsta de până la 15 ani trebuie asigurați cu hrană suplimentară, ținând cont de necesitățile lor fiziologice;
 - Copilul deținut trebuie să aibă contact direct, regulat și frecvent cu familia sa;
 - Familiile au dreptul să cunoască soarta rudelor sale;
 - Trebuie realizate eforturi în vederea identificării copiilor orfani sau separați, înregistrării lor cu scopul reîntregirii familiilor;
 - Copilul trebuie să fie capabil să-și continue studiile, inclusiv în locurile de detenție, precum și în afara lor, sub supravegherea persoanelor cu tradiții culturale similare;
 - Mediul cultural al copilului trebuie păstrat, inclusiv valorile morale, religia, cultura și tradițiile în care copilul a fost crescut. [15]

Situația copiilor soldați s-a ameliorat mult odată cu intensificarea cooperării internaționale în domeniul protecției copiilor în cadrul conflictelor armate. Cooperarea se prezintă ca instrumentul de bază în soluționarea problemelor legate de impactul conflictelor armate asupra copiilor.

La moment, forțele rebele din anumite state suferă pe urma cooperării internaționale în materia combaterii atragerii copiilor în ostilități. Prin urmare, nu pot realiza înrolarea copiilor și atragerea lor la participare activă în ostilități. Cu toate acestea, unele state dau dovadă de lipsă a cooperării, favorizând sau tolerând atragerea copiilor în ostilități cum sunt: Uganda, Congo, Sierra Leone etc.

Un moment important în consolidarea protecției speciale a copilului afectat de conflictul armat a devenit și crearea mecanismului atragerii la răspundere penală internațională a persoanelor vinovate. Astfel, Curtea Penală Internațională și-a început activitatea cu înaintarea acuzării privind recrutarea copiilor în conflict armat lui Thomas Lubanga Dyilo, iar Tribunalul special pentru Sierra Leone a acuzat zece persoane pentru săvârșirea acestei infracțiuni.

În plan științific, estimăm necesar să insistăm asupra existenței unei instituții consolidate în cadrul dreptului internațional umanitar, cum este protecția copilului în cadrul conflictelor armate.

Prin urmare, este logică adaptarea literaturii științifice în materie, or, anume în așa mod orice studiu de drept internațional umanitar poate pretinde a fi unul complet.

În calitate de recomandare *de lege ferenda*, estimăm necesar să fie lucrat un nou set de acte internaționale în materia protecției victimelor conflictelor armate, inclusiv cu privire la protecția copiilor în ostilități. Odată ce Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenția privind drepturile copilului din 1989 [28] a fost adoptat și a intrat în vigoare, comunitatea internațională este pusă în fața noilor provocări. În special, deja la momentul de față este necesară actualizarea acestuia. Or, prin adoptarea protocolului nu s-a urmărit decât crearea unei baze convenționale viabile în lupta contra fenomenului implicării copiilor în conflictele armate contemporane. Comunității internaționale, prin urmare, i-a revenit sarcina să minimalizeze, sau chiar să excludă atragerea copiilor în conflictele armate.

Noul ”arsenal” normativ va trebui să țină cont de tipologia conflictelor armate contemporane, de obligativitatea programelor de reinserare socială a copiilor soldați, dar și va stabili expres fundamentul și angajarea răspunderii internaționale a statelor, precum și a persoanelor vinovate de atragerea copiilor în conflictele armate.

Și nu în ultimul rând, pornind de la rațiuni de ordin religios, moral insistăm asupra sensibilizării atenției actorilor societății internaționale contemporane vis-a-vis de acest moment al vieții internaționale. Or, scopurile fixate de regimurile internaționale juridice actuale instituite pentru protecția copiilor necesită ca comunitatea internațională să le realizeze prudent, prin politici bine calculate, echilibrate, prin cooperare și dialog continuu. Odată ce scopul a fost conturat și au fost alese mijloacele pentru atingerea acestuia, atunci considerentele de cost nu trebuie să împiedice atingerea rezultatului scontat.

Dezaprobaria internațională a implicării copiilor în conflictele armate s-a ciocnit de refuzul de a executa, de a reglementa consecințele participării lor în ostilități. Mai multe prevederi recente ale tratatelor în materia drepturilor omului nu sunt compatibile cu regulile stabilite în convențiile de drept umanitar adoptate mai devreme.

Se impune ideea că acest domeniu suferă, în anumite cazuri, de prea multă creație normativă. Totodată, anumite recomandări practice, ținând cont de exigențele drepturilor copiilor și cele militare, astăzi ar fi binevenite. Cel puțin, statele ar trebui să-și dezvolte propriile politici. [19, p. 12-13]

Complexitatea și importanța problemelor care sunt în joc, cât și multitudinea de actori implicați necesită o abordare strategică. Este imperios ca principalii subiecți vizați, cum sunt statele și organizațiile internaționale să definească obiective pe termen scurt și lung, să examineze cadrul

lor legislativ (care trebuie să fie conceput ca un cadru juridic complet, coerent și accesibil) și instituțional și să lanseze procese de participare, care să poată mobiliza ansamblul partenerilor și resurselor disponibile.

Guvernanții trebuie să fie sensibilizați pentru a iniția acțiuni concrete menite să atenueze rigorile războiului. Indubitabil, drepturile copilului trebuie să stea la baza deciziilor tuturor autorităților și instituțiilor naționale, precum și organismelor internaționale guvernamentale și neguvernamentale.

Toți actorii dreptului internațional, în special cei care sunt în mod obișnuit în contact cu copiii, particularii au sarcina primordială de a crea un mediu de securitate, favorabil liberei dezvoltări a copilului și de a minimaliza impactul conflictului armat asupra persoanei copilului.

Toate aceste acțiuni, abordate în ansamblul lor, constituie unica modalitate de a izbăvi omenirea de unul dintre cele mai înspăimântătoare pericole ce planează asupra sa – pericolul autoexterminării. Or, citându-l pe Ioan Bârsan: ”În ultimă instanță, răul nu trebuie să învingă binele”. [2, p. 24]

BIBLIOGRAFIE

1. Balan Oleg. Protecția drepturilor omului în conflictele armate. CEP USM. Chișinău, 2009. 214p.
2. Bârsan Ioan. Dreptul conflictelor armate. Sibiu: Editura Academiei Trupelor de Uscat, 1998. 464 p.
3. Bernadac Cristian. Medicii blestemați (experiențele medicale pe oameni în lagărele de concentrare). București: Editura Politică, 1970. 216 p.
4. Bodean M. Protecția copiilor conform normelor de drept internațional și problemele existente în legislația în vigoare a RM în acest domeniu. În: Revista Națională de Drept, nr.9 (36), 2003, p.50-58. 58 p.
5. Carta Africană a Drepturilor și Bunăstării Copilului, adoptată în iulie, 1990, în cadrul Organizației Unității Africane (OUA), la Addis-Abeba (Etiopia), intrată în vigoare la 29 noiembrie 1999. [On-line]: <http://www1.umn.edu/humanrts/africa/afchild.htm>. (Vizitat la 03.05.2015).
6. Cauia Alexandr. Statutul juridic al combatantului în conflictele armate contemporane. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2011. 185 pag.

7. Ciugureanu-Mihăilută Carolina. Drepturile copiilor afectați de conflictul armat. În: Revista Națională de Drept, nr.5 (80), 2007, p.69-71. 88 p.
8. Cloșcă Ionel, Suceavă Ion. Dreptul internațional umanitar. București: Șansa–SRL, 1992. 528p.
9. Comitetul Internațional al Crucii Roșii. Protecția populației civile în perioada conflictului armat. A XXVI-a Conferință Internațională a Crucii Roșii, Rezoluția Nr.2. Geneva, 3-7 decembrie 1995. [On-line]: <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/resolution/26-international-conference-resolution-2-1995.htm>. (Vizitat la 21.02.2015).
10. Convenția IV de la Geneva privind protecția persoanelor civile în timp de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părți. [On-line]: <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Conventia%20de%20la%20Geneva%20IV.pdf>. (Vizitat la 05.05.2015).
11. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Nr.408 din 12.12.1990. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.12.1990, nr.12. [On-line]: <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului-1989.php>. (Vizitat la 05.05.2015).
12. Cușmir L. Dreptul internațional și femeile participante la acțiunile armate. În: Legea și Viața, nr.1 (139), 2003, p.47-50. 50 p.
13. Diaconescu Gheorghe. Genocidul. București: Editura Militară, 1991. 192 p.
14. Dianu Tiberiu. Protecția penală internațională a drepturilor omului. București: Lumina Lex, 1996. 72 p.
15. Even Wars Have Limits: Children in the Midst of Conflict. Canadian Red Cross Global Education. 5 p. [On-line]: http://www.redcross.ca/cmslib/general/facilitator_notes.pdf. (Vizitat la 07.05.2015).
16. Fin Emmanuel. La protection de l'enfant prisonnier de guerre en droit international humanitaire. [On-line]: <http://www.infotheque.info/ressource/3396.html>. 31 p. (Vizitat la 24.04.2015).
17. Frunzeti Teodor. Arta militară contemporană. În: Revista de științe militare. Editată de Secția de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România. Nr.1 (18), 2010. ISSN 1582-7410. [On-line]: http://www.aos.ro/site_mod/site_mod_eng/anale/revista/reviste/1-2010/1-2010.pdf. 180 p. (Vizitat la 14.05.2015).
18. Gutman Roy. A witness to genocide (the 1993 Pulitzer Prize – winning Dispatches on the „Ethnic Cleansing” of Bosnia). New-York: Macmillan Publishing Company; Toronto: Maxwell

- Macmillan Canada; New-York, Oxford, Singapore, Sidney: Maxwell Macmilan International, 1997. 180 p.
19. Hapold Matthew. Child prisoners in War. În: Prisoners in War, Oxford: Oxford University Press, 2010. [On-line]: <http://ssrn.com/abstract=1321546>. (Vizitat la 24.04.2015).
 20. Henckaerts Jean-Marie, Doswald-Beck Louise. Customary International Humanitarian Law. Volume I: Rules. United Kingdom: Cambridge University Press, 2005. ISBN 978-0-521-80899-6. 689 p.
 21. Info USA. Statistics. [On-line]: <http://www.4uth.gov.ua/usa/english/facts/stats.htm>. (Vizitat la 07.05.2015).
 22. Kraus Ota, Kulka Erich. Fabrica morții (o mărturie despre Auschwitz). București: PACO-2000, 1993. 304 p.
 23. Mazilu Dumitru. Dreptul păcii. De la dreptul războiului și al păcii la dreptul păcii. – București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983. 408 p.
 24. Mermet Joël. Protocole facultatif a la Convention relative aux droits de d'enfant concernant l'implication d'enfants dans les conflits armes: quell progress pour la protection des droits de l'enfant? [On-line]: <http://www.ridi.org/adi/articles/2002/200206mer.htm>. (Vizitat la 05.05.2015).
 25. Mocanu E. Protecția copiilor pe timp de conflict armat. În: Tendințe actuale de dezvoltare a dreptului internațional umanitar. Lucrările mesei rotunde. Chișinău: ULIM, 29.11.2004. – Chișinău, 2005.
 26. Neag Mihai, Virca Ioan. Noi provocări în tactica Forțelor Terestre în contextul integrării euroatlantice. În: Buletin Științific, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, nr. 2, 2004. [On-line]: http://www.armyacademy.ro/buletin/2_2004/. (Vizitat la 23.03.2015).
 27. Oprea Ion, Panfil C.-G., Radu R., Zăstroiu V. Noul dicționar universal al limbii române. București: Litera Internațional, 2006. 1676 p.
 28. Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din 2000 la Convenția privind drepturile copilului din 1989. [On-line]: <http://www.cab1864.eu/upload/PROTOCOL%20FACULTATIV%20CU%20PRIVIRE%20LA%20IMPLICAREA%20COPIILOR%20IN%20CONFLICTE%20ARMATE%20LA%20CONVENTIA%20PRIVIND%20DREPTURILE%20COPILULUI.pdf>. (Vizitat la 05.05.2015).
 29. Protocolul adițional (I) la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale din 08 iunie 1977, ratificată de RM la 24.05.1993. 170 state-părți. [On-line]:

- <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Protocolul%20Additional%20I.pdf>. (Vizitat la 16.05.2015).
30. Protocolul adițional (II) la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional din 08 iunie 1977, ratificată de RM la 24.05.1993. 165 state-părți. [On-line]: <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Protocolul%20Additional%20II.pdf>. (Vizitat la 16.05.2015).
31. Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă. Adoptat la New York la 25 mai 2000. Semnat de Republica Moldova la 08 februarie 2002. Ratificat prin Legea nr. 29-XVI din 22 aprilie 2007. [On-line]: http://salvaticopiii.ro/upload/p000600010000_Protocol%20facultativ%20la%20c%20cu%20privire%20la%20drepturile%20copilului%20referitor%20la%20exploatarea%20sexuala%20a%20copiilor.pdf. (Vizitat la 24.01.2016).
32. Rezoluția nr.1612 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind copiii și conflictele armate, adoptată la 26 iulie 2005. În vigoare de la 22.09.2005. [On-line]: <http://lege5.ro/Gratuit/gy4tmnjs/rezolutia-nr-1612-2005-a-consiliului-de-securitate-al-organizatiei-natiunilor-unite-adoptata-la-26-iulie-2005>. (Vizitat la 21.04.2015).
33. Rusu L. Participarea copiilor în conflictele armate. În: Legea și Viața, nr.10 (166), 2005, p.31-32. 58 p.
34. Statutul Curții Internaționale Penale, adoptat la 17 iulie 1998, în vigoare din 01 iulie 2002. [On-line]: <http://lege5.ro/Gratuit/ge3tqmbu/statutul-de-la-roma-al-curtii-penale-internationale-din-17071998->. (Vizitat la 23.08.2014).
35. Statutul Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie, adoptat de Consiliu de Securitate al Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr.827 din 25 mai 1993. [On-line]: http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statut_sept08_fr.pdf. (Vizitat la 21.04.2015).
36. Statutul Tribunalului Internațional pentru Rwanda, adoptat de Consiliu de Securitate al Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr.955 din 08 noiembrie 1994. [On-line]: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf. (Vizitat la 23.08.2014).
37. Șova L. Principiul protecției copilului – principiu fundamental al protecției refugiaților. În: Revista Națională de Drept, nr.12 (15), 2001, p.41-42. 70 p.

38. Tapa Blaise Goulev. La protection Internationale des Populations Civiles dans les Conflits Armés. Université de Nantes France – 3 eme Cycle Droits Fondamentaux, 2003. [On-line]: http://www.memoireonline.com/10/07/636/m_protection-internationale-populations-civiles-conflits-armes1.html. (Vizitat la 07.05.2015).
39. Torrelli Maurice. Le droit international humanitaire. Presses Universitaires de France: Puf collection que sais-je, 1989. 128 p.
40. Țarălungă Victoria. Definiția noțiunii de „copil” în lumina prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. În: *Legea și Viața*, nr.9 (201), 2008, p.46-50. 58 p.
41. Van Bueren Geraldine. The international legal protection of children in armed conflicts. În: *International and Comparative Law Quarterly*. Cambridge University Press, 1994, Nr. 43(4). p.809-826.
42. Wessels Mike. Child soldiers. În: *Bulletin of the Atomic Scientists*, Chicago, Nov/Dec-97. [On-line]: http://pangaea.org/street_children/africa/armies.htm. (Vizitat la 23.08.2014).
43. Zaharia Virginia. Cadrul juridic al protecției copiilor implicați în conflictele armate. În: Conferința internațională științifico-practică „Probleme actuale ale legislației naționale în contextul procesului integraționist european”. Consacrată memoriei ilustrului jurist, savant și pedagog Constantin Florea. Chișinău, 15.12.2007. Chișinău, Editura: CEP USM, 2008, pp.222-225.
44. Zaharia Virginia. Condițiile angajării răspunderii juridice pentru implicarea copiilor în conflictele armate. În: Conferință științifică ”Integrare prin cercetare și inovare”. Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice. Științe economice. Chișinău, 26-28 septembrie 2013. Chișinău, Editura: CEP USM, 2013, pp. 37-39.
45. Zaharia Virginia. Conținutul juridic al protecției generale și speciale a copiilor în Convențiile de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate din 12 august 1949. În: Colocviu Internațional „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică”. Dreptul internațional umanitar la 60 de ani de la semnarea Convențiilor de la Geneva. Chișinău, 30-31.10.2009. Chișinău, Editura: ”Grafema Libris” SRL, 2010, pp.141-147.
46. Zaharia Virginia. Copilul – subiect al protecției umanitare speciale. Teoria și practica administrării publice. În: Materiale ale conferinței științifico-practice cu participare internațională. Chișinău, Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova, 20 mai 2013, pp.218-220.
47. Zaharia Virginia.. Cultul martirilor și mecanismul de recrutare a copiilor-soldați. În: Culegere de comunicări științifice „Diversitatea științelor socio-umane: probleme și soluții pentru

- dezvoltarea europeană”. Conferința științifică ”Pace, Prosperitate, Drepturi ale Omului, Creativitate și Inovare – Răspunsuri Europene Provocărilor Globale”. Chișinău, Universitatea ”Perspectiva - INT”, 07.05.2009. Chișinău, 2009, pp.157-162.
48. Zaharia Virginia. Participarea minorilor la conflictele armate în vizorul Curții Penale Internaționale: de la prevederi statutare la practică. Situația în Republica Democrată Congo. Conferința științifică interuniversitară „Integrarea europeană – oportunități pentru dezvoltarea Republicii Moldova”. Chișinău, Universitatea „Perspectiva-INT” 06.05.2010. În: Publicație periodică de științe socio-umane contemporane ”Perspectiva academică”, Vol.I. Chișinău: Perspectiva, 2010, pp. 113-115.
 49. Zaharia Virginia. Principiile organizării controlului în materia implicării copiilor în conflictele armate. În: Conferință științifică cu participare internațională, consacrată aniversării a 65-a a USM „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”. Chișinău, 21-22 septembrie 2011. Rezumatele comunicărilor. Științe sociale, Vol.I. Chișinău: CEP USM, 2011, pp.43-46.
 50. Zaharia Virginia. Programe și strategii de reabilitare a copiilor afectați de conflictele armate. Perspective și realități. Studia Universitatis, seria Științe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova, nr.8 (58). (Categorica B), Chișinău, Editura: CEP USM, 2012, pp.80-83.
 51. Zaharia Virginia. Protecția copiilor în dreptul internațional umanitar prin prisma conflictelor armate contemporane. În: Simpozionul Internațional „Universul Științelor”, ediția a VI-a din 06 septembrie 2015, Iași: Asociația Cultural-Științifică „Vasile Pogor”, pp.408-412.
 52. Zaharia Virginia. Regulile aplicabile recrutării copiilor-soldați în dreptul internațional umanitar. În: Studia Universitatis, Revistă științifică, Seria Științe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova, nr.8 (28). (Categorica B), Chișinău, Editura: CEP USM, 2009, pp.23-26.
 53. Гунько Ольга Е. Запрещение вербовки детей-солдат: санкции за нарушения. [On-line]: [www.icrc.org/web/rus/sisternso.nsf/htmlall/russia-universities-170707/\\$File/Part_2.pdf](http://www.icrc.org/web/rus/sisternso.nsf/htmlall/russia-universities-170707/$File/Part_2.pdf). (Vizitat la 05.05.2015).
 54. Котляров И.И., Ходжабегова К.Л. Международное гуманитарное право. Москва: Юнити-Дана, 2010. 143 p.
 55. Робул Александра. Международная защита прав ребёнка в современном мире. În: Белорусский Журнал Международного права и международных отношений, 2002, №2. [On-line]: <http://evolutio.info/content/view/495/53/>. (Vizitat la 05.05.2015).
 56. Старовойтов Олег. К вопросу о трактовке понятий «ребёнок» в Международном праве. În: Белорусский журнал международного права и международных отношений, 2000, №2.

[On-line]:

http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=351&Itemid=51. (Vizitat la 01.08.2014).

57. Старовойтов Олег. Международная защита прав ребёнка как институт Международного Права. În: Белорусский Журнал Международного права и международных отношений, 2002, №3. [On-line]: http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=503&Itemid=5. (Vizitat la 05.05.2015).
58. Шакуро Елена. Женщины и дети-беженцы в вооружённых конфликтах. // Белорусский журнал международного права и международных отношений, 2001, №3. [On-line]: <http://evolutio.info/content/view/445/52/>. (Vizitat la 24.04.2015).

ADNOTARE

Zaharia Virginia, "Protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar". Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016. Specialitatea 552.08–Drept internațional și european public.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, lista bibliografică, care cuprinde 149 surse, 6 anexe, 122 pagini de text de bază.

Rezultatele cercetărilor efectuate sunt expuse în 17 articole științifice în revistele de specialitate și materialele conferințelor științifice naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: copil, protecția internațională, conflict armat, combatant, victimă a conflictului armat, recrutare, infracțiune internațională, răspundere internațională.

Domeniul de studiu: specialitatea 552.08 – Drept internațional și european public.

Domeniul de cercetare. Lucrarea reprezintă o abordare științifică a instituției protecției copilului în dreptul internațional umanitar.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul lucrării de doctorat constă în cercetarea aprofundată și multiaspectuală a conținutului protecției speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar, fapt ce va contribui la argumentarea științifică a instituției protecției juridice a copilului în dreptul internațional umanitar. În acest sens fixăm obiectivele: definirea termenului „copilul” prin prisma reglementărilor de drept internațional; analiza mecanismului recrutării copiilor soldați; analiza statutului juridic al copilului soldat; evaluarea practicii statelor care admit sau tolerează participarea directă a copiilor la ostilități; analiza măsurilor privind interzicerea recrutării copiilor-soldați; analiza sancțiunilor de drept internațional și național în materia recrutării copiilor în conflictele armate.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării o constituie abordarea interramurală și interdisciplinară a conceptelor: copil, recrutare, protecția generală a victimelor conflictelor armate, protecția specială a copiilor în conflictele armate.

Problema științifică importantă soluționată în teză constă în determinarea conținutului instituției protecției speciale a copilului în cadrul dreptului internațional umanitar, evidențierea necesității reglementării exprese a situațiilor întâlnite în conflictele armate contemporane în care copilul necesită protecție suplimentară, cu înaintarea recomandărilor concrete, fapt care permite să fie ameliorată înțelegerea de către teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului internațional a numeroaselor acte normative cu un conținut, deseori, confuz și contradictoriu în vederea interpretării, aplicării și cercetării corecte a conceptelor tratate în teză.

Semnificația teoretică a lucrării. Studiul efectuat are un profund caracter științific, în mod special referindu-se la abordarea inovatoare a mecanismelor de protecție a copiilor în perioada conflictelor armate. Teza propusă spre susținere este un demers științific aprofundat centrat pe conceptul de copil și conținutul protecției juridice internaționale speciale a copilului.

Valoarea aplicativă a lucrării. Teza este destinată studenților, masteranzilor, doctoranzilor, dar și cadrelor didactice atât în cadrul instituțiilor de învățământ cu auditoriu civil, precum și de instituțiile cu profil militar. Evident, studiul poate fi util practicienilor în momentul în care aceștia sunt preocupați de rezultatele investigațiilor științifice în materia protecției internaționale speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar.

Implementarea rezultatelor științifice se înscrie prin excelență în direcțiile de cercetare a Departamentului Drept Internațional și European a Universității de Stat din Moldova, contribuind deja la îmbunătățirea curriculumului la disciplina drept internațional umanitar.

АННОТАЦИЯ

Захария Виржиния, «Специальная защита детей в международном гуманитарном праве». Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу, 2016.

Специализация 552.08 - Международное и европейское публичное право.

Структура работы: введение, три главы, заключения и рекомендации, список литературы, который содержит 149 источника, 6 приложений, 122 страниц основного текста.

Результаты исследования изложены в 17 научных статьях и материалах национальных и международных научных конференций.

Ключевые слова: ребенок, международная защита, вооруженный конфликт, комбатант, жертва, вербование, международное преступление и ответственность.

Специализация: 552.08 – Международное и Европейское публичное право.

Область исследования: Работа представляет собой научный подход к правовому институту защиты детей в международном гуманитарном праве.

Цель и задачи работы: Цель данной работы заключается в углубленном и многостороннем исследовании содержания специальной защиты детей в рамках международного гуманитарного права, что позволит научно обосновать институт юридической защиты детей в соответствии с международным гуманитарным правом. В связи с этим фиксируем следующие задачи: определение понятия «ребенок» в рамках международного гуманитарного права; рассмотрение механизма вербования детей-солдат; анализ правового статуса детей-солдат; оценивание практики государств допускающих или позволяющих прямое участие детей в вооруженном конфликте; исследование мер направленных на предотвращение вербования детей солдат; правовой анализ санкций предусмотренных внутренним и международным правом при вербовании детей в вооруженных конфликтах.

Научная новизна и оригинальность работы обусловлена межотраслевым и междисциплинарным исследованием понятий: ребенок, вербование, общая защита жертв вооруженных конфликтов, специальная защита детей в вооруженных конфликтах.

Разрешенная научная проблема: определение содержания правового института специальной защиты ребенка в рамках международного гуманитарного права, подчеркивая необходимость регулирования ситуаций, возникающих в ходе современных вооруженных конфликтов в которых ребенок нуждается в дополнительной защите, с предложением конкретных рекомендаций, что позволит усовершенствовать понимание правоведами и практикующими юристами специализированных в международном праве, многочисленных противоречивых и неясных актов для правильного толкования, применения и исследования понятий рассмотренных в диссертации.

Теоретическая значимость работы: Данное исследование имеет глубокий научный характер, содержащий инновационный подход к механизмам защиты детей во время вооруженных конфликтов. Диссертация акцентирована на понятии ребенка и содержание специальной международно-правовой защиты ребенка.

Прикладное значение работы Диссертация предназначена студентам, магистрам, аспирантам, преподавателям в рамках учебных заведений с гражданским и военным профилем. Очевидно, что исследование может быть полезным для практиков, при исследовании результатов научных исследований касающихся специальной международной защиты детей в международном гуманитарном праве.

Внедрение научных результатов. Работа вписывается в рамки научного исследования проводимого Департаментом Международного и Европейского Права Государственного Университета Молдовы и уже способствовала обогащению программы курса Международное гуманитарное право.

ANNOTATION

Zaharia Virginia, “Special protection of children in international humanitarian law”.

PhD in law thesis. Chisinau 2016. Specialty: 552.08. International and European Public Law.

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 149 sources, 6 annexes, 122 pages of basic text.

The research results have been reflected in 17 scientific articles published in specialized magazines as well as in materials of various national and international scientific conferences.

Key words: child, international protection, armed conflict, combatants, victim, recruitment, international crime, international liability.

Research area: Speciality 552.08 – International and European public law.

Scope of the research: This work represents a scientific approach to child protection institution in International Humanitarian Law.

Goal and objectives of the thesis: The purpose of this PhD thesis is to research in-depth and multidimensional content the special protection of children under International Humanitarian Law, which will contribute to the scientific rationale for the institution legal protection of children under international humanitarian law. To this end, the objectives pursued through this research are the following: providing a definition of a child in the light of international law instruments; analyzing the mechanism of recruiting children as soldiers; analyzing the legal status of a child-soldier; assessing the practices of states that allow or tolerate the direct participation of children in hostilities; analyzing the measures prohibiting recruitment of children – soldiers; analyzing the international and national law sanctions regulating the issue of child recruitment.

Scientific novelty and originality of the paper refers to the crosscutting and interdisciplinary approach of the concepts of child, recruitment, general protection of victims of armed conflicts, special protection of children in armed conflicts.

Scientific problem solved in the thesis is the determination of the level of organization of special protection of the child under international humanitarian law, stressing the need for regulating explicit situations encountered in contemporary armed conflicts requires additional child protection by submitting concrete recommendations, which allows to improve the understanding by theorists and practitioners of international law containing numerous acts often confused and contradictory for interpretation, application and research of the correct treated concepts.

Theoretical significance of the paper: the study has a profound scientific approach, specifically referring to the innovative approach to protection mechanisms for children during armed conflicts. The thesis is proposed for supporting a scientific approach focused on the concept of child-depth content and special international legal protection of the child.

Applicative value of the paper The thesis is for students, masters, PhD, lecturers and educational institutions both in the auditorium of civil and military institutions profile. Obviously, the study may be useful to practitioners when they are concerned about the results of scientific investigations in the matter of special international protection of children under International Humanitarian Law.

Implementation of scientific results excellently fits the directions of the researches conducted by the staff of the Department of International and European Law of the State University of Moldova, hence successfully contributing to the improvement of the existing curriculum of international humanitarian law discipline.

ZAHARIA VIRGINIA

**PROTECȚIA SPECIALĂ A COPIILOR ÎN DREPTUL
INTERNAȚIONAL UMANITAR**

**SPECIALITATEA 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL ȘI EUROPEAN
PUBLIC**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 08.08.2016

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj 50 ex.

Coli de tipar: 2,0

Comanda nr. 101/16

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
mun. Chișinău, str. A.Mateevici 60, MD-2014